

CSALÁD ÉS ISKOLA.

NEVELÉS-OKTATÁSÜGYI SZAKKÖZLÖNY,

szülők, kisednevelők, tanítók és a nevelésügy barátai számára.

KIADJA A KOLOZSMEGYEI TANÍTÓ-TESTÜLET.

FELELŐS SZERKESZTŐ: Czirják Albert.

Belmunkatársak: DR. BARTÓK ISTVÁN, BOD PÉTER, BOROS GYÖRGY, DR. CSERNÁTONI GYULA,
DR. FERENCZI ZOLTÁN, RIEGER IMRE, SÁNDOR JÓZSEF ÉS SÓLYOM JÁNOS.

Megjelen — július és augusztus havát kivéve — havonként kétszer,
legalább egy ivnyi tartalommal.

Előfizetési ára: egész évre 3 frt., félévre 1 frt 50 kr.
Pályázatok s egyéb hirdetések petit soronként 5 krral számíttatnak.

E közlöny beltartalmát illető közlemények a szerkesztőhöz (Főter 30-ik szám.), az előfizetési pénzek, hirdetések és reklamációk pedig — KÖRÖZSI JÓZSEF, ev. ref. tanító, egyleti helyettes pénztárnok czimén — a kiadó hivatalba (Wesselényiutca 11. sz. a.) küldendők.

Testületi- és társadalmi feladataink.

Azon időket éljük, a mikor az iskola kezd valóban azzá lenni, amivé lennie kell; t. i. többé már nemcsak testi erőt fejlesztő, szívet-lelket nemesítő és értelemképző kulturintézmény, hanem egyszersmind az élet igazi előkészítője. Napjainkban az iskola kibontakozott az oktatásügy régi izolált helyzetéből. Oda állt a nemzeti nagy célokért küzdő tényezők közé! Beleékelte magát a társadalmi küzdelmek napszámosai sorába, hogy együtt vivja meg a harcot a léleknevelés és közműveltség társadalmi uton való továbbfejlesztése terén a nemzet más jobbjával egyetemben. Sőt bizonyos tekintetben elől is jár.

Ez a helyes út. A pápaszemet le kell venni. Helyébe pedig fel kell fegyverkeznünk a közügyszeretet, s a nemzeti célok közös erővel való ápolásának erényével. Nekünk mindig ott kell lennünk, hol a legjobbak küzdenek. Ez által tetteikben bizonyítjuk be azt, mit a tanterem falai közt szóval hirdettünk.

Ez új irány éppen nem vált a hazai iskolák ügyének kárára. Sőt általános népszerűsítésének eszközzésére is jótékonyan hatott. Avagy manap nem fordul-e a közügyelem erős intensivitással az iskolák felé? Igen, az iskolaügy érdeklődést keltett a nemzettest egész zömében. A sajtó, a nemzeti szívverés e hatalmas szabályozója és közéletünk e tükré, a bizonyosság rá, hogy az iskola ma már megszűnt mostoha gyermek lenni.

A magam részéről ez örvendetes jelenséget annak tulajdonítom, hogy egyrészt az iskola már teljesen nemzeti intézmény, másrészt nagyot közeledett a társadalomhoz. Levetette külön álló jellegét, átlépett a chinai fal sorompóin.

Alig óhajtható valami inkább, mint hogy e célirányos tevékenység erősödjék. A tanító-világnak nagy a társadalmi rendeltetése. Már mikor az iskolába beteszi a lábát, a társadalom érdekében tevékenykedik. Ő neveli a társadalom individuumait. Nem-e természetes alapja ez annak, hogy vegye ki részét azon társadalom törekvéseiből, melynek oszlopai az ő szájából hallották a művelődés alapigéit! A társadalmi ráhatás és első sorban az iskola érdeke teszi kívánatosá társadalmi rendeltetése betöltését.

Hogy a tanítótestületek e követelménynek megfelelőhessenek, első kellék, hogy körükben meglegyen a testületi szellem. Az önérdekhajzásnak teljesen ki kell zá-

ratnia. Feltűnési viszketetegyet kerüljenek, különválási törekvéseket akadályozzanak meg, a separatismusnak állják útját. Együtt, közmegegyeztetéssel a közért, az általánosért kell küzdenünk. Iparkodnunk kell arra is, hogy működésünket úgy folytassuk, hogy a részrehabilitálan közvélemény legszigorubb bírálatával szemben is sértetlenül és kifogástalanul megállhassunk. Egymás iránt tisztelettel és szeretettel viseltessünk. A viszály, a kicsinyes torzsalkodás és egyenetlenség, ha valahol tiltva van, a tanítótestületek körében nincs első sorban megengedve. E helyett az egyetértés és kölcsönös tisztelet és becsülés kell hogy egymáshoz fűzzön minket, mint rokonszenvező egyedeiket!

Magánéletünk tisztaságára és kifogástalan voltára is ügyeljünk. E tekintetben is áll az, hogy jobb példa száz szapora szónál. Nincs megtisztelőbb, mint ha a szülők a tanítók magán és családi életéről elismerőleg ítélnének s azt követésre méltónak találják. A társadalomban szerények legyünk és sohasem hívalkodók. Társadalmi érintkezéseinkben higgadság és tapintat legyenek ismertető jeleink. A hol visszavonást és társadalmi zárlat viszonyokat tapasztalunk, azt igyekezzünk tapitatosan elsimítani; a homogén elemeket hozzuk össze. A tanítótestület t közös egyakarattal segítsük az őt megillető erkölcsi piedestáljára.

Törekedjünk arra is, hogy a társadalmi életet bizalmassá és patriarchalissá tegyük. A választófalakat ne tőrjük meg. Tegyük a társadalmat egységessé. Hassunk oda, hogy kölcsönös becsülés és méltányosság fűzze egylív a társaság tagjait. Fejlesztjük a hazafiságot, ápoljuk a nemzeti szellemet!

E mellett teljesítsük hivatásszerű buzgósággal kötelességeinket az iskolában. Mutassuk meg, hogy a magyar iskolák rend, fegyelem, tanulmányok és paedagogiai helyes szellem tekintetében kifogástalanok. Hogy iskoláink épen azóta, hogy teljesen nemzeti intézményeké lettek, olyanok, hogy azokba mindenki bizvást és bizalommal bocsáthatja gyermekét, mert ott a gyermekvilág szellemi és erkölcsi összes érdekeit lelkesen ápolják.

Ily eljárás mellett iskoláink mindig érdeklődés tárgyai lesznek.

Dortsák Gyula.

A sympathetikus érzelmek paedagogia fontossága s mivélése.

(Befejező közlemény.)

Azért némelyek a madarászást, vadászatot, állatok kitömését, rovargyűjtemény előállítását nem tartják az ifjaknak való foglalkozásnak, és valóban különösen az utóbbiakra nézve úgy hiszem, hogy sokkal többet árt a gyöngédebb érzelmeknek e foglalkozások által való tompítása, mint a mennyit az azokkal járó ismeretszerzés használ.

Az emberek szenvedéseinek gyakori látása is kisebbíti a sympathetikus érzést s a szülők, kik gyermekeiket a nyomor helyére, kórházakba, stb. épen a részvét felébresztése végett igen gyakran vezetgetik, épen az ellenkezőt érik el vele.

Előkelő családok gyermekei, kik a köznépet megszokták egészen különböző valaminek tekinteni, maguk becézve lévén, minden kellemetlen behatástól gondosan megóvatnak, nehezebben ébrednek sympathetikus érzésekre. Azonban a tapintatos nevelőnek épen ily esetekben nyílik szép tér, hogy a különben gyöngéd érzésű gyermekek lelkében a sympathetikus érzéseket befolyásra juttassa.

Az elkényeztetett, hízogóktól körülvevett-gyermek magát mintegy központnak képzei, önzővé lesz; mintha minden és mindenki arra lenne hivatva, hogy személye körül forogjon és neki szolgálatokat tegyen; már pedig az önzés, mely csak magára gondol, nagyon tompítja a részvét érzelmét.

Ép azon rétege a társadalomnak nevededik nagyobbra a sympathetikus érzelmek fejlesztése nélkül, mely fényes nevénel, vagyoni állásánál fogva első sorban lenne hivatva a sympathetikus érzelmek ösztönszerű indításából jótékonytágot gyakorolni s nemes tettekkel buzdítólag hatni másokra is.

Tompítja a részvét érzelmét a parancs, a büntetés, melyekkel épen a könyörületre buzdítani akarunk. Iskolákban a nyilvános büntetés, főleg a testi, az említett okokból nagyon helytelen. A növendékek között nagyon különböző temperamentumok vannak képviselve, úgy, hogy a mi az egyikben tulságos részvétet kelt, a másikonál kárörömöt okoz.

A sympathetikus érzések felébresztése czéljából a nevelő korán oltsa a növendékekbe az emberek iránti tiszteletet, szeretetet, bárminő sorsuak legyenek azok. Tanuljanak a gyermekek szeretni, tisztelni kivétel nélkül mindenkit, mielőtt ellenséges hajlamok s szomorú tapasztalatok arra tanítanák, hogy némelyek arra egészen érdemtelenné tette. De sőt szoktassa azokban is tisztelni az embert, kik mint individuum arra magát érdemtelenné tette.

Erkölcsei predikációk itt nem sokat érnek; egyes konkrét esetet kell élénk színben feltüntetni s törekedni a képzelő tehetség felkeltésével arra, hogy a növendék bele képzelje magát a szenvedő helyzetébe.

Meit a ki soha sem szenvedett, kevéssé fog a szenvedő iránt részvétet érezni. Ezért a beteges gyermekek rendszeren résztvevőbbek az egészségeseknél.

De az érzelmek egy neménel sincs annyi hatása a példaadásnak, mint épen enné.

Ha a szülők s nevelők folytonos, de nem tulhajtott részvétet mutatnak embertársaik iránt s azt tettekben is nyilvánítják, legjobban felkeltik azt gyermekeikben is s leghathatósabban munkálnak arra, hogy a gyermek természetében fekvő egoismus lassankint altróismussá alakuljon át.

Óvakodni kell azonban ezen érzelem tulságos felköltésétől, mely könnyen beteges philanthropiába csap át s hajlandó lesz az emberi tévedések, sőt bűnök elnézésére; a mivel azonban nem az van mondva, hogy ezekkel szemben türelmetlenségre sarkaljuk, mert hiszen épen minden mivelte léleknek, a kiben a sympathetikus érzelmek ki vannak fejlődve, jellemző sajátsága a türellem mások gyengeségeivel szemben; hanem néha csupa részvétből jogtalanságra vetemednek.

Fel kell tüntetni a növendék előtt, hogy a részvét magában nem érdem, hanem azzá lehet, ha jó, szép cselekedetben nyer kifejezést. Mert a ki pl. pénzt vagy egyebet lop, hogy azzal a szenvedőn segítsen, ép annyira becslendő, mint a ki a szegényeket könyörtelenül utasítja el.

Szóval a sympathetikus érzelem is értelmi fegyelmzés nélkül olyan, mint az irányító nélküli hajó.

A sympathetikus érzelmek paedagogiai fontossága felette nagy, tehát sokkal nagyobb, semmint első tekintetre látszik. Tiszteletlenség, kegyelethiány, ármány, irigység stb. stb. mind a sympathetikus érzelmek elhanyagolásának vagy helytelen irányban való tulhajtásának következményei; ezért és különösen a növeveléssel foglalkozók figyelmét kívántam e rövid értekezéssel e nagy horderejű kérdésre irányítani; a nők képviselvéen különösen a szeretetet s általán a gyöngédebb érzelmeket s ők lévén hivatva a gyermek érzelmeit nemesak felkelteni, hanem tapintattal és szakadatlan szép és helyes példák által lassan az értelemnek alárendelni.

Keményfi Katinka.

Iskolalátogatás és iskolafelügyelés.

I.

Ha népiskolai törvényeinket és szabályrendeleteinket vizsgáljuk, nincs okunk panaszkodni az iskolalátogatók csekély száma miatt; sőt ellenkezőleg számuk egész légió. Ott vannak az egyház előljárói, kik hivatalból lennének ráutalva a helyi iskolák felügyeletére s illő helyen-referálására; ott vannak az iskolaszék kebeléből kiküldött iskolalátogatók, kik hetenként vizsgálnák meg az iskolát, ha ebben más egyebek által gátolva nem lennének; ott vannak a közigazgatás hivatalnokai: szolgabíró, járási orvos, sőt a községi előljáráóság minden egyes tagja; ott vannak továbbá a miniszterium által kinevezett iskolalátogatók; ott van a tanfelügyelő.

De miért tovább folytatni? Azon, hogy kevesen volnának, egy cseppet sem aggódhatunk; más kérdés azonban az, hogy a sok iskolafelügyelő mit és hogyan, mikor és mennyi időtartamig vizsgál.

Valahány iskolalátogató vizsgálja meg az iskolát: ugyanannyiféle kívánság tolul előtérbe.

Az egyház előljárói azt tanácsolják, hogy különösen a vallás-erkölcsei nevelésre fordítassék több idő, és igazuk is van; az iskolaszék kiküldötte — mert az énekben oly nagyon gyönyörködik — szeretné, ha ennek tanítása volna a legfőbb; a másik meg azt tanácsolja, hogy a számtanra fordítassék kiváló gond; a harmadik, negyedik s tudja Isten hányadiknak, mind van egy speciális kívánsága.

Boldog Isten! Ennyi más-más kívánságnak hogyan lehetséges az összeegyeztetése? Ha még bölcs tanácsával kiségethetne az, kire az iskolák anyagi és szellemi ügyeinek vezetése van bízva: a tanfelügyelő. Ámde ő a legjobb akarattal, úgyszeretettel, odaadással sem tehet meg itt

mindent. Az a sok adminisztratív teendő, mely e nagyon fontos s az iskolák kül- és beléletére oly mélyen beható hivatallal jár, annyira elfoglalják idejét, annyira íróasztalához kötik, hogy a legtisztább ügyszereket mellett is az iskolafelügyelet csak másodrendű kérdés lehet.

Törvényeink és szabályrendeleteink az ideiglenes iskolalátogatók elé is sok kötelességet irnak. Azonban — tisztelet a kivételnek — a legtöbbről, hogy iskolalátogató volna, a hivatalos lapból tudhatjuk meg, s ha tévedésből innen nem értesülnünk, vagy más uton meg nem tudnók, — az iskolalátogatásukból soha sem következtethetnénk iskolalátogató voltukra. A legtöbb egy címet kapott, melyet nem kért, nem várt; kitüntetésben részesült, melyre nem vágyott; a tiszteletbeli hivatalterünek nézi, a vele járó kötelességet nem teljesíti.

Látni való tehát, hogy habár társadalmunk minden rétege fel is van hívva az iskola felügyeletére, ebbeli tisztét vajmi kevés gyakorolja a tanfelügyelő, egyházi előljáró és iskolaszéken kívül. S minthogy az előbbi, hivatalos elfoglaltatása miatt — nagy szerencse, ha iskoláit két évenként bár egyszer megvizsgálhatja: az iskola felügyelés a két utóbbi közt oszlik meg.

És itt önkénytelenül felmerül ezen kérdés: kell-e a heti iskolalátogatás? A törvény világos rendelete szerint: kell! De megköveteli-e a tanügy? Az iskola kül és beléletének a megismerése, a tanítás szellemébe való pillantás, a fokozatos haladás megismerése nem annyira a gyakori, mint a huzamosb ideig tartó látogatás mellett lehetséges, éppen azért a heti iskola látogatás szerintem igen sok. Ez a ta ügy érdekében is kevesbitendő. S aztán a heti iskolalátogatók az iskolaszék tagjaiból állnak, kik tapasztalat szerint nem tudnak, sőt nem is akarnak hetenként bizonyos meghatározott időt e célra szentelni, erre annál kevésbé hajlandók, mivel az iskola vizsgálati rendszeren valamely munkának megrövidülésével lehet, s valljuk meg őszintén, hogy a tanítás nem mindenkire bir vonzerővel. Éppen azért — szerény véleményem szerint — teljesen meglehetőnk, ha havonként történik a látogatás; így a látogató a haladásról szembetűnőbben meggyőződhetik, s a különbségek felismerése felkelti, fokozni fogja az érdeklődést.

Köszokás szerint az iskola látogatás fél- vagy legfennebb egy óráig tart. Ennyi idő alatt az iskola viszonyáról, a tanítás mikéntjéről meggyőződni lehetlenség. Ha azt akarjuk, hogy a látogatás ne csupán formálítás legyen; ha azt akarjuk, hogy a hozzá kötött várakozásnak megfeleljen: úgy oda kell hatni, hogy a ritkábban tett iskola vizsgálati tanítás kezdetétől bevégezéséig tartson, így a vizsgáló jobb és könnyebb áttekintést nyerhet.

Ha a látogató tanítás megkezdése előtt már iskolában van, meggyőződhetik a gyermek magaviseletéről tanítás előtt, közben és végezetén, megismerkedhetik az iskolai rend és pontossággal, csend és figyelemmel. Ezekből pedig következtetést vonhat a tanító odaadása, pontossága s részben fegyelmezése és a tanítás módjára. Igen, mert a szellemi belsőnek tükre a külső!

Vizsgálja meg a látogató az iskola küléletét, a felszerelést, könyvtárt, tanszergyűjteményt, az iskola udvarát, testgyakorló tért stb. Ha vizsgálatának meglesz azon eredménye, hogy a lehető hiányokon segítve leend tanító és az iskola hatósága vele meglehetőnk.

„Hát az iskola beléletében, a tanító eljárásában, fegyelmezésében, módszerében nincs megvizsgálni való?” kérdhetik nagyon sokan. De van! Hanem, hogy minden egyes iskolalátogató oly tapasztalattal, kellő körültekintéssel, általános és szakismerettel bírjon, hogy ezek alapján magára a tanítás mikéntjére, szóval a tanító mód-

szeres eljárására elbíráló ítélettel lehessen, azt kétségbe kell vonnom. Nem hiszem, hogy létezzék oly önhitt tanító, ki eljárásánál, módszerénél jobbnak létezését tagadná, de viszon tény az is, hogy a tanításhoz egész ember kell, mert a tanítás oly tudomány, mely az embernek összes tehetségét, egész erejét igénybe veszi; tény, hogy a paedagogia oly tudomány, melynek minden egyes pontját eltanulni vajmi kevésnek lehet; tény továbbá, hogy a mindenkire nézve oly szükséges tudományt nagyon kevesen veszik vizsgálódásuk és tanulmányuk tárgyává; éppen azért, habár elismerem, hogy minden községben lehet egy-két e tárggyal foglalkozó, s kik nemcsak megvizsgálhatják az eredményt, sőt ítéletet is mondhatnak róla, mely ha az igazság serpenyőjében méretett, köszönettel veendő; de azért minden egyes iskolalátogató a tanítás mikéntjére, a tanító eljárására döntő véleménynyel, tapasztalatlansága miatt sem lehet.

A fennebbieken világért sem akarom azt bizonyítani, hogy mivel az iskolalátogatók nagyobb része tiszta ítéletet nem mondhat, azért az iskola beléletébe bepillantást ne tegyenek, véleményüket ne nyilvánítsák. Ily véleménynek még csak árnyékától is irtózom!

Az iskola látogató vizsgáljon meg mindent, terjeszse ki figyelmét mindenre, de ez úgy történjék, hogy a gyermekek magukat, és ne tanítójukat lássák figyelemmel kísérve; a látott- és hallottakról mindig jó az eszmecsere, mert minden igazság a vitaközös rostáján való átszűrődés után válhatott tényné, de a vizsgálat eredménye mindig csak a tanítóval közlendő.

Ilanem azért mégis már csak a felelősségi elv is azt követeli, hogy az iskolaszék, tehát az iskolalátogatók is inkább az iskola külügyeivel foglalkozzanak.

És én azt hiszem, hogy népiskolai törvényeink megalkotásánál, az iskola látogatói intézmény felállításánál, honatyáink előtt nem lebegett, nem lebegethet azon cél, hogy a tanító eljárását az iskolalátogatók elbírálása alá tegyék, hanem az, hogy az iskola fentartó közegci által az iskola életével megismerkedhessék, s ez egy kapos legyen a család és iskola között. S ha az iskolalátogatók az iskola küléletével megismerkednek, ha tájékozást szerezhetnek ebből annak beléletére; ha az iskola önérzettel képes beszámolni a rá bízott kötelességek elvégzésében: akkor nem kell folytonosan hangoztatni: „Hozassék közelebb a család az iskolához, mert a tények vaskövetkezettsége szerint bekövetkezik ennek épp az ellenkezője: szerves összeköttetésbe lép az iskola a családdal. Már pedig csak akkor oldhatja meg az iskola nemes feladatát, midőn bekövetkezik azon idő, mikor nem a családi nevelés ferdeségeit kell kiirtani s ujakkal pótolni, hanem a család által egészen be nem végezhetett munka teljes bevégezése vár rá.

(Folyt. és vége köv.)

Papp György.

Titkári jelentés

a kolozsmegyei tankerületi tanítótestületnek 188⁶/₇-ik évi működéséről.

(Folyt. és vége.)

A gyalui kör.

A gyalui kör két rendes gyűlést tartott. Az I. rendes, tisztújító gyűlést 1887. jan. 22-én tartotta Gyaluban. Mielőtt a gyűlés kezdetét vette volna, az I. leány osztályban Ackermann Kornélia tanítónő tartott a számtanból teljesen sikerült nyilvános tanítást. A gyűlést Bocz István

elnök nyitotta meg. Megnyitójában visszatekint a kör 3 évi működésére s különösen azóta felolvasott munkáik irányára. Helyesli a gyakorlati tételek tárgyalását, míg a társadalmi kérdések fejtegetésétől óva int. Az elnöki megnyitó után következett a tisztujtás. Elnökök: *Bocz István*; jegyzőnek: *Józsa Dániel* választott meg.

Kabos Emma szucsáki áll. isk. tanítónő tartott felolvasást ily czimen: „*Népünk egy figyelemre méltó hibájáról*“, mely nem egyéb, mint a fiataloknak a szülők és öregek iránti tiszteletlensége. E tekintetben szerzett tapasztalatai tettere kásztetik őt s hite szerint minden néptanítót. Habár keveset tehetünk is e tekintetben, tétlenül néznünk nem szabad. Szoktatással, példa adással s a történelem czélatos tanításával sokat hathatunk növendékeinkre.

E felolvasást tárgyának érdekességénél fogva *Bocz István* a jövő gyűlésre vitatétel alakjában terjeszti elő.

Póczi Gyula „*Számítanítás az I. korosztályban*“ czim alatt tartott felolvasást. Tananyaga a 20-as számkör. Módszere kérdezve kifejtő folytonos szemléltetéssel kötve össze. Találóg egyes példákkal világította meg eljárását.

Ugyanezen gyűlésen mondatott ki *Józsa Dániel* indítványára, hogy a gyalui kör gyűjtést fog eszközölni néh. *Váradi Károly* emlékének megörökítésére, nem várva be az e czélra, a központban alakult „gyűjtő bizottság“ felszólítását.

II-ik rendes gyűlést e kör 1887. május 23-án

tartotta meg ugyancsak Gyaluban. Ezen alkalommal nyilvános tanítást: *Ötvös Mari* tanítónő tartott a beszédes értelem gyakorlat köréből, mely sikerültnek nyilvánítottott.

Bocz István elnöki megnyitójában a tanítók anyagi helyzetével foglalkozik, mely aggasztónak mondható. Óhajtja, hogy az anyagi helyzetünk javítására indított mozgalom eredményt hozzon számunkra.

Józsa Dánielné, sz. Bisztricsányi Józefin „*Az iskolai fegyelemről*“ értekezett. Az iskola feladatának megoldásáról, fegyelem nélkül nem beszélhetni. Szól a jutalmazás és büntetésről s különösen ajánlja azoknak lélektani alapra való helyezését. Hogy a tanító nevelni tudjon, szükséges, hogy szeresse tanítványait, legyen előttök tekintélye s legyen következetes minden tetteben.

Bocz István ígéretéhez hűen *Kabos Emma* tanítónő „*Népünk egy figyelemre méltó hibájáról*“ cz. felolvasását terjesztette elő vitatétel alakjában. A felállított tételek ezek:

1. „A tanítónak kell-e s van-e alkalma a gyermekek erkölcsét javítani...“? Kimondatott, „hogy van alkalma s ezt tenni kötelessége minden tanítónak.“

2. „Mely tárgyak kezelésénél van nagyobb tér az erkölcsi érzelem fejlesztésére, s így az erkölcs javításra?“ A természet tudomány, a történelem, egyes olvasmányok folynak be arra leginkább: Az erkölcsi nevelés egyik fő ága a vallásos nevelés. A jó tanító különben a nevelést nem tárgyhoz, hanem alkalomhoz köti.

T Á R C Z A.

A hold befolyása a földre.

Dr. Schütte után.

(Folytatás.)

Ha e három pont szabadon követhetné a hold vonzását, mindenik a vonzás nagyságához képest különböző gyorsasággal mozogna a hold felé s így a legközelebbihez képest a többiek elmaradnak és pedig a legtávolabbi leginkább.

Valóban e pontok nem szabadok ugyan, a mennyiben a földre vannak kötve, de bizonyos határok között mégis érvényesülhet a fennebbi elv úgy, hogy a vörös részecsek a holdhoz legközelebbi ponton feltornyosulnak, a legtávolabbi elmaradnak s a kör alaku egyenlítőből oly kerülék lesz, melynek nagytengelye a hold felé van fordulva.

Az említett két ponttól 90°-ra eső két ponton a kerülék kis tengelye irányában okvetlenül apadásnak kell beállania. S minthogy a föld forog, folyton más és más egyenlítői pontok kerülnek a hold alá s így az említett torlódásnak mindenütt be kell következnie, még pedig minden ponton kétszer egy körforgás alatt, t. i. a mikor mindenik legközelebbi és legtávolabbi pont lesz.

Ilyen módon teljesen szabályosan kifejlődhetnék a tűnemény, de valóságban nem egészen így áll a dolog.

Mert mindenekelőtt a földet nemcsak vizek borítják, hanem mint tudjuk a felület $\frac{1}{3}$ -da szárazföld, a mely szilárd, mozdulatlan falként a víz mozgását nagyban módosítja. Továbbá a hold nem áll, hanem nyugat-keleti irányban a föld körül kering s ez jelentékeny befolyással van az árapály idejére; mert míg álló hold esetében az ár 12 órai időközökben ismétlődnek a földnek valamely helyén, addig a valóságban a föld illető pontja egy körforgás után már nem találja a holdat ott, a hol előző napon volt, mivel a forgás irányában tova mozogott

a hold s így a pontnak még egy kissé forognia kell, míg a holdat ismét eléri. Ez a körülmény mintegy 51 percnyi késedelmet okoz az árapály bekövetkezésében. Az árapály erősségében is a földnek egy bizonyos helyén minduntalan változásokat észlelhetünk, a minnek oka a holdnak változó távolsága a földtől; legerősebb hatása van a holdnak természetesen földközélen.

Azonban e tekintetben a napnak is jelentékeny befolyása van földünkre s e befolyás csak futólagos megfigyelés által is azonnal felismerhető abban a körülményben, hogy holdujásg és holdtöltek az árapály jóval erősebb, mint máskor.

A nap e hatásának nagyságát könnyen megítélhetjük a következőkből. Tudjuk, hogy a nap tömege 25 milliószorta nagyobb a holdénál s így ugyanannyiszorta nagyobb vonzerőt is kellene gyakorolnia ugyanakkora távolságból; de mivel a nap távolsága 386 földugár s ennek négyzete szerint gyengül a hatása, valóban csak 172 szerte nagyobb vonzást gyakorol a földre, mint a hold. De továbbá könnyen belátható, hogy az árapály erőssége nem a földre gyakorlott általános vonzástól, hanem attól függ, hogy mekkora különbséggel vonzatnak a föld különböző pontjai. A napra nézve a föld csaknem eleayészó, de nem így a holdra nézve; úgy hogy míg a holdnál a vonzáskülönbség a föld közep — s legközelebbi pontja között 0.034, addig az a napnál csak 0.0149.

Tehát láthatjuk, hogy a nap nagy távolságának daczára is csaknem félakkora hatással van az árapály előidőzésében, mint a holdnak; természetesen e hatás változik a naptávolság szerint.

Miután pedig az árapály e két égitest együttes hatásától függ, bizonyára sok függ a földhöz való állásuktól. Mint könnyen belátható együtt vagy ellenállásban, azaz uj- és teliholdkor a nap és hold egy értelemben hatnak s így az ár sokkal erősebb; ez a szőkő ár. Derék szögű állásban vagyis 1 és 3-dik negyedkor a nap a hold hatását gyengíti s ekkor keletkezik a gyöngő ár.

3. „A tanító iskolai s iskolán kívüli életével, magaviseletével s közbenjárásával befolyhat-e az erkölcs javítására s mi módon...“? — Mivel a példa egyike a legjobb nevelői eszközöknek, kimondatott, hogy a tanító úgy iskolai, mint magán, családi és társadalmi élete lehető kifogástalan, tehát követésre méltó legyen.

Majd *Józsa Dániel* olvasta fel „Egész számokkal való osztási számművelet“ című dolgozatát, mely a „Cs. és I.“ ez évi 12-ik számában egész terjedelmében közölve lett.

Ezen körnek van 10 törvény által kötelezett, 1 önkéntes és 2 pártoló tagja.

Az almásmenti kör.

A körnek elnöke: *Szász Károly*, jegyzője: *Gaal Pál*. Tartott két gyűlést. Az első gyűlés 1886. december 30 án tartatott meg N.-Almásán. Ez alkalommal nyilvános tanítást *Kulesár Lajos* n. petrii tanító tartott az V. osztályban a természetrajzból. A tanítás sikerültnek mondatott. Az elnöki megnyitó után *Gaal Pál* n.-almási tanító olvasta fel „*Mik a tanító tekintélyének feltételei az iskolában s mik az életben?*“ cz. dolgozatát. Főbb pontjai ezek: Ne legyen a tanító tanítványával szemben sem tulságosan szigorú, sem nagyon leereszkedő. Legyen igazságszerető. Parancsa legyen rövid, de határozott. Legyen elég paedagogiai ismerete. Az életben pedig: legyen élete kifogástalan, hivatalos teendőit végezze el lelkiismeretesen; jelleme legyen szilárd;

A mi az ár irányát illeti, erre nézve első sorban a hold járása az irányadó; s miután a hold keletfelől emelkedik a láthatár fölé, az ár is keletről látszik hozzánk jöni s a hold delelése után ugyancsak keletfelé tér vissza.

Igy kellene történnie mindenütt, ha a föld csak vízzel volna borítva; de az utban álló száraz földek sokszor egész más irányt adnak az árnak. Hogy mennyire ellenkezik a valóságos elmélettel, kiténik abból, hogy pl. az atlanti oceánban az ár terjedési iránya dél-északi, Norvégia partjain északkeleti, sőt a jegestengerben épen ellenkezője az elméletinek.

Mindezen eltéréseket kimagyarázni megkísérelte Whewell, ki mint angol tengerész behatóbban tanulmányozta az árapályt az angol gyarmatokon.

Nézete szerint az árapály kifejlődésére legalkalmasabb helyet ott kell keresnünk, a hol a tenger legkevésbé van száraz föld által megszakítva; de egy tekintet a földgömbre meggyőz minket arról, hogy az a déli félgömbön található fel, a hol a déli sark körül egy 100 foknyi átmérővel bíró tengernek kell kiterjednie, ha csak nincsen ez is eddig még ismeretlen szárazföldek által megszakítva.

Ide helyezi Whewell az árapály keletkezését. Szerinte Vandiemensföldről délre keletkezik a főhullám, akkor ha a hold ott delel, a mely keletnyugati irányban körüljárja a déli sarkot anélkül, hogy utjában akadályokra találna.

S ebből a főhullámból indulnak ki mellék hullámok a kisebb tengerekbe. A földforgás következtében az ár nagy gyorsasággal halad nyugat felé, s ha pl. éjfélkor a Jöremény fokához ért, reggel 8 órakor Amerika déli csucsánai van, úgy hogy mintegy 8 óra alatt 800 mtföldnyi utat tett meg. Mihelyt a hullám Ujhollandot elérte, északnyugati irányban mozgásba hozza az indiai tenger vizeit is s e mellék hullám Ceylon szigeténél van, a midőn a fő ár Afrika déli csucsát éri, a honnan szintén indul egy hullám északi irányban az atlanti oceánba; épen így keletkezik reggel 8 órakor a csendes tengerben is az ár. Az ár gyorsaságára nézve bebizonyított tény, hogy az a tenger mélysége szerint növekszik; a partok mellett ellenben kisebb.

Igy pl. 8000 meter mélységnél az ár gyorsasága

a közönséggel szemben való bánásmódban tartsa a közép utat. Végre legyen óvatos a családi multságokban való megjelenésben.

A második gyűlés ugyancsak N.-Almásán 1887. jun. 4-én tartatott, mely alkalommal Gaal Pál tartott sikerült nyilvános tanítást a IV. osztályban a számtanból.

A folyó ügyek elintézése után *Dézi Lőrincz* közép-laki tanító tartott felolvasást e tételről: „*Hasznára vagy kárára vannak-e az iskolaszék tagjai a tanítónak?*“ Felolvasó az életből vett példákkal bizonyítja, hogy olyan helyeken, a hol szakértetlen tagokból áll az iskolaszék, határozottan kárára van a tanítónak az iskolaszék. Óhajtanó lenne az isk. széki tagokat mind értelmes emberekből választani. Ha az iskola helyén ilyenek nem lennének, úgy a szomszédos községekből kellene választani.

Szász Károly „*A természetrajz tanítása a földművelés szolgálatában*“ czim alatt tartott felolvasást. Felolvasó azt fejtegette, hogy az állattan tanítása alkalmával ne csak azt ismertesse meg a tanító növendékeivel, hogy az állat — melyről szó van — hová tartozik, meddig él, mi a haszna, mik a részei stb. hanem kösse össze a növénytanal oly formán, hogy ismertesse azon növényeket is, melyekkel szép és egészséges állatokat növelhetünk.

E körnek van 2 kötelezett és 10 önkéntes tagja.

óránként 200 mtföld; 2000 nál 100, 200-nál 32 és 2-nél már csak 3 mtföld.

A szárazföldek tehát nemcsak, hogy eltérítik az árt a legkülönbözőbb irányokba, hanem a terjedési sebességét is jelentékenyen befolyásolják; a minnek folytán valamely délkörnek nem minden pontjában jelentkezik az ár egyszerre, úgy a mint az történnék szárazföldek nélkül.

Az ár késedelme e pontok mindenikénél különböző, de egy azon pontra nézve mindig állandó; így pl. Ostendére nézve a hold delelése után 20 perccel, Hamburgban azonban 5 órával később áll elő az ár. Ez a késedelmi idő az úgynevezett kikötői idő, a melynek ismerete rendkívül fontos s így minden kikötőre nézve megvan határozva. Whewellnek egységes hullámrendszerét többen kifogásolják s nevezetesen Dowe nem akarta elfogadni, azt állítván, hogy a mellék hullámok nem hatolhatnak az elzárt tengerekbe a szűk szorosokon át, mint pl. a Gibraltáron át a Középtengerbe; pedig ilyen tengerekben is mutatkozik a tümemény, ha csekélyebb mértékben is. Ebből kifolyólag Dowe azt a nézetet vallja, hogy minden tengernek külön megvan a hullámrendszere.

Legyen helyes akár az egyik, akár a másik elmélet, annyi bizonyos, hogy az árapály a hold és nap együttes hatásából származik; s ha már az ár terjedésével még nem is vagyunk teljesen tisztában, de ismerjük ez érdekes tümemény szülőokát. Az ár magasságára nézve megjegyzendő, hogy nagyon különböző; így Normándiában, a Szt.-Mihály öbölben a szökő ár 15 meter magas, Észak-Amerika keleti partjain a Fundy öbölben pedig 23 meter magasságot is elér, míg másutt pl. a keleti tengerben alig 8—10 ctmnyi s a középtengerben legföllebb 2 meter. Különösen érdekes tümemény, midőn az ár egy folyam mederbe hatol, s a víz nagy magasságra feltornyosulva, óriási falként borzasztó zugással rohan előre az útjában levő hajókat könnyedén elsodorva.

Ez tapasztalható pl. a Garonne és Ganges folyóknál. Miután láttuk az előbbieken, hogy a hold a nappal együtt mily hatalmas mozgásba képes hozni a tengereket, nagyon is természetes kérdés, vajjon bír-e a hold a levegőre is hasonló hatással? S ha igen, miben nyilvánul az?

Bournáz János.

(Vége köv.)

A mocsai kör.

Tartott 2 rendes és 1 rendkívüli gyűlést. A kör elnöke: *Máthé János*, jegyzője: *Gaal István* eltávozása folytán *Gábor Dénes*. Gyűléseinek tárgyait, nyilvános tanítások, felolvasások, szavallások és a folyó ügyek elintézése tették. A kör tagok száma 11.

Ezek után engedje meg a mélyen tisztelt Közgyűlés, hogy egyleti vagyonunkról számoljunk be röviden.

A közpénztár bevétele 183 frt. 09 kr., kiadás 106 frt. 70 kr., pénztár maradék 76 frt. 39 kr.

A „segély-alap” vagyona 110 frt. 27 kr.

Az „Eötvös-alap” pénztár vagyona 133 frt. 02 kr.

A „Család és Iskola” pénztárának bevétele 350 frt. 90 kr., kiadása 320 frt. 64 kr., maradék 30 frt. 26 kr.

A tanszertár vagyona 93 frt. 60 kr.

Könyvtárunkban van 647 mű 986 kötetben.

Mélyen tisztelt Közgyűlés! Ezekben foglalható össze röviden tanítótestületi életünk mult évi ténykedése és állapota. A központi választmány, a központi és vidéki körök, továbbá a bizottságok, hogy a lefolyt egyleti évben szorgalmasan munkálkodtak, azt tagadni nem lehet. És ha mégis valami kívánni valót hagyott volna fenn tanítótestületünk, adja az ég, hogy azt a jövő évben egymással kezét fogva, önzetlen, kitartó munkával kipótolhassuk. Egészség, munkakedv, szorgalom, egyetértés és szeretet legyenek azok, melyek kísérjék a „Kolozs megyei tanítótestület” minden egyes tagját a jövő egyleti évben! Mi hogy úgy legyen: *kérjük Isten áldását!*

Kolozs várt, 1887. október 26-án.

Elek Gyula,
tanítótestületi titkár.

Eötvös-alap.

A magyarországi tanítók Eötvös-alapját gyűjtő és kezelő országos bizottság tisztí karának jelentése szerint az alap pénztára bevett a jelen évben 1) a mult évi pénztári maradvány alakjában 3179 frt és 9 krt, 2) folyó évi tagsági díjak és tagsági tőkék címén 1282 frt 88 krt, 3) adományok és a tőkésített vagyon kamatainak címén 2627 frt 46 krt, tehát összesen 7089 frt 43 krt. Kiadott pedig az Eötvös-alap pénztára ezen évi jövedelméből ez ideig 5038 forint és 32 krt, nevezetesen:

a) a tőkésített vagyonhoz csatolt az alapszabályoknak megfelelőleg 2438 frtot, b) Ösztöndíjak és segélyösszegek alakjában kifizetett 32 rendes tag javára 1750 frtot, c) a «Tanítók országos árvaháza» számára átszolgáltatott 300 forintot, d) irnoki teendőkért adott azon két vidéki tanító fiúnak, a kik Budapesten az egyetemen tanulnak 240 forintot, e) nyomtatványokért fizetett 105 frtot, f) az elnökségi iroda kiadásai papírra, levélbélyegekre, levelezési lapokra s egyéb aprólékokra összesen 151 frt 10 kr-ra ruznak, g) szolgálk díjazása és egyéb apró kiadás tett 54 frt 22 krt. Az Eötvös-alap 27,811 frt 97 krnyi tőkésített vagyonából 24,000 forint a Magyar Földhivatalnál helyezettett biztonságba, 2700 frtot még az illető alapítók kezelnek; 2111 forint pedig nagyobbára takarékpénztári könyvecskében van elhelyezve; csak az alapnak mintegy 50 frtnyi névértékkel bíró sorsjegye nem helyezhető el gyümölcsözleg.

Miként a fentebb közölt okból kitűnik, a jelen évben ez ideig az Eötvös-alap rendes tagjaiul beiratkozott 6000 néptanító, illetőleg tanítónő, tanár és kir. tanfelügyelő, valamint kisdédóvó és gyermekkertész nő közül csak igen kevesen szolgáltatták be az 1887-ik évre szóló egy forintnyi tagsági díjaikat, remélhető azonban, hogy a folyó évi számadások lezárásáig 1888. jan. 20-ig nemcsak a hátrálékok közül fogják még számosan az évdíjat beszolgáltatni, hanem még új tagokul is tömegesebben fognak jelentkezni; erre enged következtetnünk azon nagyobb mértékben mutatkozó érdeklődés, mely a mult hónapban közbe tett felhívás eredménye gyanánt tekinthető. Hetenkint igen számos levelezési lap érkezik az Eötvös-alap orsz. bizottságához, melyekben egyes lelkesebb tanítók, tanfelügyelők és tanügy-barátok töltik alapszabályokat és gyűjtőlevelet kérnek.

Örvendetes jelenség gyanánt említhetjük fel, hogy a jelen évben ez ideig 6 rendes tag részéről fizettetett be a 20 forintnyi tagsági tőke és hogy számosan beszolgáltatták a tagsági tőkének első öt forintos részletét is. Különösen nagy örömmel vettünk arról is tudomást, miszerint egyes jelesebb kartársak nevére, valamint egyes szegényebb tanító-özvegyek és árvák javára kisebb körökben krajezáros gyűjtésekből szerzik össze a 20 frts tagsági tőkét. A temetkezések alkalmával a tanító-körökre is átlarapódzó koszorú-kultus gyakorlása helyett, néhányan, igen helyesen, azt a szokást kezdték meg, hogy koszorú-tétel helyett az érdemes halott emlékére az «Eötvös-alap»-nak és a «Tanítók országos árvaháza»-nak javára gyűjtéseket eszközölnek. Jobban is illik hozzánk érdemes halottaink emlékeztetének ily módon való megtisztelése.

A tanítói egyesületek és testületek közül három szolgáltatta be a jelen évben a 100 frts tagsági tőkét, pénzben annak felét. A tagok után járó 10 krros adományokat pedig ez ideig 14 tanítói testület szolgáltatta be.

Az adományok rovatában álló tételekből ki kell emelnünk, hogy az 1887-ik évben 19 takarékpénztár és más pénzintézet emlékezett meg ez ideig az Eötvös-alapról u. m. 1) Esztergomi takarékpénztár; 2) Békési népbank; 3) Jászkerületi népbank és takarékpénztár; 4) Tordai takarékpénztár; 5) Pesti hazai első takarékpénztár; 6) Jánosvári; 7) Torontálmegyei; 8) Ó- és Törökkanizsai; 9) Körmenyi; 10) Szeghalomvidéki; 11) Szentvidéki; 12) Pápai; 13) Czeglédi; 14) Lévai; 15) Abafi-Szepeesi; 16) Nógrádi takarékpénztár; 17) Pankotai népbank; 18) Lévai takaré- és hitelintézet; 19) Bécskei takarékpénztár. — A midőn ezen pénzintézetek Igazgatóságainak egyesületünk nevében itt is ismételve köszönetet mondunk, azon reményben ringatjuk magunkat, hogy még több más hazai pénzintézet is meg fog emlékezni a magyarországi tanítók országos segélyegyesületéről.

Az itt és ott már régebb idő óta kiállított iskolai perselyekből, a melyeknek jövedelme részben az illető iskolák szegény tanulóinak, részben az Eötvös-alapnak javára esik, a jelen évben eddig 12 helyről mintegy 80 forint folyt be pénztárunkba. — Azon tanítók jövedelméből, melyek alapunk javára bizonyos százalékot ajánlottak fel, f. évi jan. 2-dika óta 30 forint fizettetett be. Wolfner és Singer kiadók részéről a Lukits-Neiger-féle földrajz után, Lampel Róbert könyvkiadó úr 7 frt 88 krt és Benkő Gyula úr pedig 4 frt 10 krt szolgáltatott be az úgynevezett ellenőrzési jegyek után az Eötvös-alap pénztárába.

Az Eötvös-alap orsz. bizottságának tisztí kara ezen hivatalos közleményeinek kibocsátása alkalmával úgy a bizottság tagjait, valamint a népoktatástügyi intézetek minden egyes munkását és barátságát arra hívja fel, hogy ki-ki tőle telhetőleg mindent megtegyen arra nézve, hogy az Eötvös alap jelen évi számadásának lezárásához a kiosztás alá kerülhető évi jövedelemnek negyötöze része megfellehessen azon várakozásnak, melyet a tanítók jelesen tanuló, felsőbb iskolákba járó gyermekei, a nyngdíj nélkül születőkönél kiérdemült agg tanítók, a szegény tanító-özvegyek és árvák országosnak nevezett jótékony intézetünk iránt táplálnak. Nem az egyeseknek önfeláldozásra kész tevékenysége, hanem a tömeges érdeklődése és a Kartársaknak krajezáros gyűjtése emelheti Eötvös-alapunkat az országos jótékony intézetek színvonalára!

Péterfy Sándor, s. k. az Eötvös-alap orsz. bizottságának elnöke.

Felhívás és figyelmeztetés.

A magyarországi tanítók Eötvös-alapját gyűjtő- és kezelő országos bizottság határozata értelmében ezennel figyelmeztetjük az Eötvös-alap tagjaiul beiratkozott kartársakat alapszabályaink 14. §-ának azon intézkedéseire, miszerint az «oly rendes tagok, kik az egy forintnyi tagsági díj befizetését két, egymásután következő évben elmulasztják, jogaikat az Eötvös-alapra nézve elvesztik és a rendes tagok sorából kitérülhetnek. Együttal felhívjuk mindazokat, a kik évdíjaikat az 1886-ik és az 1887-ik évre még eddig be nem szolgáltatták volna, ezt legkésőbb az 1888-ik évi január hó 20-ig annyival is inkább megtegyék, mivel a rendes tagok sorából a 14. §. értelmében kitérült egyének régi jogaikat csak oly módon szerzehtetik vissza az Eötvös-alapra nézve, ha újból való beiratkozásuk alkalmával nemcsak a be nem szolgáltatott évdíjakat pótolják, hanem még az örökös tagsági díjnak azaz a 20 forintnyi összegnek egy negyedrészt is lefizetik. Saját érdekeiknek megvédése és a pénztári könyvek hibátlan vezethetése céljából pedig felkérjük ezennel az Eötvös-alap rendes tagjait a következőkre: 1) A gyűjtőlevelekre illetőleg postautalványokra neveltek minél olvashatóbb betűkkel jegezzék fel és mindig kitégyék tartózkodásuk helyének utolsó postahelyét is. 2) Azon tagok, a kik időközben nevüket avagy lakásukat változtatják, ezekről az Eötvös-alap elnökségét értesíteni el ne mulasszák. 3) Halálózás esetén a rendes tagok özvegyei, illetőleg árváinak gondnokai az Eötvös-alap elnökségét a gyászsetről annyival is inkább értesítsék, mivel csak így intézkedhetünk arról, hogy azon rendes tagok öz-

vegyei és árvi, a kik belépésüktől számítva halálukig 5 ízben meg-szakítás nélkül szolgáltatták be az 1 forintnyi tagsági díjat, a fizető rendes tagok könyvéből a fizetésre többé nem kötelezendő rendes tagok jegyzékébe vétessenek fel.

Figyelmeztetésünket és kérelmünket az illető tagtársak jó indulatába ajánlván, maradtunk kitünő tisztelettel.

Budapesten, 1887. december 3-án tartott gyülésünkől az Eötvös-alap gyűjtő és kezelő országos bizottság nevében:

Rétefy Sándor, s. k. Lutzenberger Ágost, s. k.
elnök. titkár.

Örley János, s. k. Jeny József, s. k.
pénztárnok. ellenőr.

EGYESÜLETI ÉLET.

Meghívó. A «szebenmegyei tanítótestület» f. é. közgyűlését a nagyszombati állami népiskolák VI. füzetében f. évi december 23-án tartja meg, melyre a tanító-testület tagjait s az érdeklődőket tisztelettel meghívja a tanító-testület választmánya nevében: Nagy-Szeben, 1887. évi november hó 16-án. Tóth Károly, helyettes elnök. Lubinszky Emilia, jegyző. Tárgysorozat. 1. D. é. 8— $\frac{1}{2}$ 9 óráig nyilvános tanítást tart az elemi fiú-iskola III. osztályában a magyar nyelvtanból Szakáts Károly, nagyszombati áll. isk. tanító. 2. $\frac{1}{2}$ 9—9 óráig nyilvános tanítást tart a polgári leány-iskola III. osztályában a számtanból Györy Ignác, nagy-szebeni áll. polgári leány-isk. tanító. 3. Elnöki megnyitó beszéd. 4. Tisztujtás. 5. Titkári jelentés, felolvassa Lubinszky Emilia tanító-testületi jegyző. 6. «Tanügyi viszonyok Steierországban» című dolgozatát olvassa Schuch Ödön nagy-szebeni belvárosi r. kath. isk. tanító. 8. A nyilvános tanítások bíráló bizottságainak jelentése. 9. A pénztár és könyvtár megvizsgálására kiküldött bizottságok jelentése. 10. Felolvasás: «A falusi osztatlan népiskola tanítójának helyzete.» Tartja: Mircse Lajos, szakadati állami isk. tanító. 11. «A tornászok köréből» cizmellel felolvasást tart Teleky János, nagy-szebeni állami-elemi isk. tanító. 12. Folyó ügyek és indítványok tárgyalása.

I R O D A L O M.

A gyermeknevelésről egészségi szempontból, — egészség-nevelésügyi tanulmány — írta: Szászvárosi V. Jenő. Ára 30 kr. Budapest, Heider J. könyvnyomdája 1887.

Szászvárosi V. Jenőtől husz levélből álló kis dolgozat jelent meg a következő cizmellel: „A gyermeknevelésről egészségi szempontból.” Az egészségügyi ismeretek hiánya néptünkél lépten-nyomon feltűnik, egészségügyi rendeleteinket a nép kigunyolja, a hatóságok annyira indolensek, hogy még ki sem hirdetik. S kevés államnak, vagy talán egynek sincsenek rosszabb közegészségi viszonyai, mint a minők a Magyarországi. Az egészségügyi szabályok és intézkedések gyökereiket a nép szokásaiban kell hogy feltalálják, s értékük a gyakorlatban csak úgy érvényesül, ha a magyar tanító az egészség szabályaival ismerős és nemcsak egyes töredékeit, s nemcsak azon schablont, melyet a képezdékben tanultak, kell tudni; hanem azt kultiválni is kell! Szászvárosi tanulmányán az olvasottság és az, hogy ennek a disciplinának szellemét is bírja, kilátszik; de még dicsőretre méltóbb a csinos összeállítás, mely oly szűk térben annyi becses össze tudott hozni. Tehát eltekintve a jótékony czéloktól, melyre munkája árát igéri fordítani, bátran ajánlhatjuk a t. kartársak figyelmébe és pártfogásába. Az egészségügyi szabályoknak főleg a köz-nép egészségi állapotának javítására kell czéloznia, és ezt legkönnyebben a nép a tanítójától tanulhatja meg. És kérdem, hogy lesz e produktívabb tantárgya a néptanítónak az egészségtanál? Én alig hiszem. Akár milyen közegészségi törvényeket csinálnak a honatyák, ha a néptanítók fel nem karolják az egészségtan tanítását s nem igyekeznek a nép sajátjává tenni, minden írott malaszt marad, és a törvény alkotók is elmondhatják a költővel: „Gondolj merészt s nagyot.” Dr. Bartók István.

Unitárius közlöny a vallásos és erkölcsös élet fejlesztésére, kiadja a Dávid Ferencz egylet Kolozsvárt. Szerkesztik Nagy Lajos és Boros György unit. főgymnasiumi tanárok. Vettük az 1-ső (rendkívüli) számot, mely mutatványul szolgál. A lap 1888 kezdetével havonként fog megjelenni s czélja a vallásos és erkölcsös élet fejlesztésére megtenni mindent, mi irodalmi uton elérhető. Figyelmét első helyen hűve fordítja, távol tartva azonban minden felekezeti szükkeblőséget; a vállalat úgy óhajtja magát tekintetni, mint Isten országa munkálásának egyik eszközét. A lapot a Dávid F. egylet alapító (10 frt) és rendes (5 évre 1—1 frt) tagjai a tagsági díj fejében kapják. Az egyletnek nem tagjai 1 frt 20 krért rendelhetik meg, egyleti pénztáros Bágyi Kálmánnal (pénzügyi palota). Melegen ajánjuk az érdeklődők figyelmébe.

A vallástanítás reformja a nép- és vasárnapi iskolákban czimmet két, a Dávid Ferencz egyletben tartott értekezést vettük, jelzett egylet kiadványainak 1-ső kötet, 4—5 füzetében, Kelemen Albert és Ürmösi Kálmán tollából. Bolti ára 20 kr. Kapható Boros György egylet titkáránál Kolozsvárt Rózsautca 2. szám. Mindkét értekezés valóban sok szép és életrevaló eszmét tár az olvasó elé a népiskolai vallástanítást illetőleg; megérdemlik, hogy a tanítók és lelkesek bővebben is foglalkozzanak velük. Nem tudjuk eléggé ajánlani megszerzését.

V E G Y E S E K.

— Előfizetőinkhez. Még egy számot adunk ki ez évben, s azután egy új évfolyamot, az 1888-ik évit kezdjük meg. Előfizetéseik megújítására midőn tisztelettel kérjük olvasóinkat, egyszersmind hátrálékosainkat is kérjük, küldjék be hátrálékaikat, hogy az új évet ne kelljen anyagi nehézségekkel megkezdennünk. Önérdékben is áll, s nekünk is könyvitik munkánkat.

— Ünnepe a kereskedelmi Akadémiában. A kolozsvári kereskedelmi akadémiának f. hó 4-én d. e. ismét ünnepe volt. Szerényebb, de lélekemőbb, mint a megnyitás ünnepéje. Kiss Sándornak, a buzgó, fáradhatatlan és lelkes igazgatónak arczképét leplezték le az alkalommal, Albach Géza polgármester, az akadémia felügyelő bizottsága, a tanári kar, az összes iskolák tanítói, s diszes közönség jelenlétében. Tanártársai és tanítványai rendezték az ünnepélyt, elismerésül és hálául azon odaadó munkáért, melyet Kiss Sándor az akadémia felállításában, felszerelésében és igazgatásában teljesített. A legméltóbban kiérdemelt elismerésnek és hálának tolmácsolója ez ünnepélyen Dr. Bartók István volt, ki lelkes szavakban mutatta fel azt a munkásságot, melyet az ünnepelt eddig kifejtett, kívánva továbbra is erőt és kitartást számára s oly lelkesedést, melylyel ez ideig is munkált. A felügy. bizottság nevében dr. Finály Henrik elnök üdvözölte melegen, elismeréssel és hálával. E beszédekre az ünnepelt igazgató egyenként válaszolt, meghatva köszönvén meg a tiszteletnek, szeretetnek, becsülésnek és elismerésnek eme nyilvánítását. A szépen sikerült ünnepélyt az akadémia ifjúságának ügyesen vezetett dalárdája éneke nyitotta meg és zárta be. Az ünnepélyt 4-én este barátságos vacsora fejezte be a keresk. akadémiában, melyen a keresk. akad., ipariskolák, a polgári is-

kola tanári kara, Kozma Ferencz kir. tanfelügyelő, dr. Hegedüs István, dr. Török István, Geréb Márton, Fazakas József s az ünnepezt rokonai vettek részt. Mi is a leg-
 őszintébben üdvözljük Kiss Sándor igazgató urat ez alkalommal; rég ismerjük, bárhová állította a bizalom, emberül, odaadással, páratlan lelkiismeretességgel töltötte és tölti be helyét. Alig ismerünk embert, ki úgy kiérdemelte volna ez őszinte elismerést, mint ő. E köztudat lelkesítse őt; életén, családján és munkáján pedig legyen mindig Istennek áldása. — Életnagysága képét, mely a diszteremben van elhelyezve, Sárdi István tanítóképző-intézeti tanár festette; jól eltalált, szép kivitelű, minden tekintetben sikerült mű, mely becsületére válik nemcsak a derék festőművésznek, hanem magának az akadémiának is.

— **A szegény tanulókat segélyező-egylet** Kolozsvárt, ez egyleti évben már két ruhakiosztást tartott, melyek alkalmával összesen 87 tanuló láttatott el jó téli ruhával. Az egylet lelkes elnöke dr. Rózsahegy Aladár minden lehetőt elkövet, hogy mentől több szegény tanuló láttassék el ruhaneművel. Ohajtandó, hogy a közönség úgy őt, mint a választmányt támogassa nemes feladatában.

Felügyelés a női kézimunka tanítás felett. Megyénk érdemes tanfelügyelőjének felterjesztése folytán a vall. és közokt. m. kir. miniszter, közvetve arra hívta fel a bánffy-hunyadi állami népoktatási intézetek gondnokságát, hogy kérje fel Gyarmathy Zsigmondné Hóry Etelka ő nagyságát a női kézi munkának lelkes támogatóját s a „kalotaszegi varratás“-ok buzgó terjesztőjét, mennyiben ideje és körülményei engedik, a b.-hunyadi és környékbeli áll. és községi iskolák női kézi munka tanítása felett gyakoroljon felügyeletet, illetve adjon utasításokat, jelöljön iránnyt a női kézimunkának hasznos oktatása tárgyában. Ha a kérés meg lesz hallgatva, úgy véljük Bánffy-Hunyad és környékének női kézimunka tanítása, csak rövid időn is, még szebb eredményeket fog felmutatni, mint eddig.

— **Az akadémiailag képzett tanárok** nem igen biztató helyzetéről ír a berlini *Volks-Zeitung*. Ezek a tanárok, dacára jó bizonyítványaiknak, gyakran nem tudják, honnan vegyék a napi falni való kenyeret és magokban elátkozzák azon órát, a melyben elhatározták, hogy felsőbb szakra készülnek elő. Az utóbbi időben többször megtörtént, hogy akadémiailag képzett tanárok a magasabb pályáról lemondottak és a berlini községi iskolák felügyelő bizottsága rendelkezésére bocsátották magokat.

— **A vallás- és közoktatásügyi m. kir. miniszternek a közoktatás állapotáról szóló XVI-ik jelentése megjelent.** A jelentés élen a közoktatási tancs 1886. évi működése van jellemezve, mely főleg a középiskolák ügyére szorított. A „*népiskolák*“ cz. fejezet bevezetésében érdekes adatokat találunk azon reformokról, a melyek e téren az utóbbi időben részint keresztül vitettek, részint kezdeményezve lettek, míg a különös rész népiskolai nevelésügyünk lassu, de azért folytonos haladásáról tesz tanubizonyosságot. A *középiskolák és egyetem* cz. fejezetek szintén érdekes és fontos közleményeket tartalmaznak. A minket kiválóan érdeklő népoktatási közleményekre visszatérünk.

— **Iparos tanoncok hitoktatása.** A nagym. vall. és közokt. miniszter a kolozsvári iparos tanoncok hitoktatása tárgyában az erdélyi róm. kath. püspökhöz átiratot intézett. Tudatja abban, hogy a helyb. iparos iskolák felügyelő bizottsága évenként kísérletet tesz, a tanulók hitoktatását illetőleg, de mindeddig eredmény nélkül. Arra kéri, hogy egyetértőleg a felügy. bizottsággal hasson oda, hogy az ip. tanoncok hitoktatásának ügye kedvező megoldást nyerjen.

— **A kolozsvári községi népiskolák egyesült tanítótestülete,** Nagy Kálmán I. közs. isk. igazgató elnöklete alatt tartott egyik közlelőbbi ülésén elhatározta, hogy tag-

jainak önképzése előmozdítása céljából, a népiskolai oktatás és nevelés köréből vett tárgyakról, a tél folyamán felolvasó és vitatkozó estélyeket rendez. Az első ily ülés 1888. jan. 8-án lesz. E szép munkában, ha kitartó lesz a tanítótestület, bizonyosan élvezni is fogja annak gyümölcsseit. Örömmel üdvözljük a testületet e munkája kezdetén.

— **Néhai Váradi Károly tanfelügyelő emlékének megörökítésére** adakozott: (12-ik közlemény) Dr. Hegedüs István 5 frt. és Váradi Amália 15 frt. Összesen 20 frt. *A begyűlt összeg eddig 500 frt. 11 kr.* Fogadják a szíves adakozók a bizottság hálás köszönetét. Kolozsvárt, 1887. decz. 10-én. *Elek Gyula,* biz. pénztárnok.

— **Esdő szó Kolozs megye lelkes tanítóihoz!** Igen tisztelt kartársak! A szánalom és fájdalom érzete indít arra, hogy a t. kartársak könyörületeségéhez forduljak esdő szavammal. *Egy tanítóársunk nyomora igényli segélyünket!* Egy kartársunk, ki a sors ezerféle csapásai által sújtva, inségben nyomorog. Nő és 5t gyermek érzi az atya kétségbeesését! E tanítóársunk Csia Lajos keszüi ref. tanító: kinek jövedelme rendes körülményünk között is alig fedezi a mindennapi szükségletet. S dacára e csekély jövedelemnek, a sors egyik csapás után a másikkal látogatja. Minden évben hull el egy, vagy más állata, mit nagy ügygyel-bajjal szerez; gabonája csekély terem: annyira, hogy a kenyérre is alig adja ki egy hosszú éven át. Ez évben is elhullt egy pár állata; melyek egy hét tagból álló család egy évi élelmére voltak számítva; gabonája nagyon kevés termelt; s hogy a nyomor teljes legyen, egyik lábával nem járhat! Uram! Kartársak! Mi, kik az adakozásnál nem szoktunk utolsók lenni, ugyhiszem mindnyájan és együttesen iparkodni fogunk szerencsétlen kartársunk nyomorát enyhíteni! Mi tanítók kihez forduljunk segélyért, ha nem egymáshoz? Bajunkban, szenvedéseinkben ki van részvéttel hozzánk, ha csak mi nem érezzük egymás fájdalmát? Ki törli le arczáinkról a nyomor sajtoltá könnyeket, ha mi nem sietünk letörölni? A sors csapásainak mindnyájan ki vagyunk téve, s nem tudjuk mikor, melyikünket ér? Éppen azért: tegyük a dolgot magunkévá! Hassa át lelkünket a le-sújtó tudat, hogy egy jóra való kartársunk sinlődik a nyomorban! Siessünk onnan tehetségünkhez képest kiemelni! Ezt legkönynyebben úgy vélem elérhetni, hogy a t. kartársak szíveskedjenek gyűjtőleveket indítani meg, s a begyűlt összeget méltóztassanak hozzám küldeni f. év decz. 25-ig mit én hirlapilag fogok nyugtázni, s kartársunknak azonnal átszolgáltatni. Minden fillért hálás köszönettel fogadunk. adomány egy könnyet szárit fel a szenvedő arczokról! Ne engedjük a... de nem! nem mondom ki a rémitő szót! Kolozs megye tanítói kara, mely minden szép, jó és nemes iránt lelkesülni tud és akar, tudja mit kell tenni. Ismételtén kérem tehát a t. kartársakat, ne feledkezzünk meg le-sújtott tanítóársunkról: s mutassuk meg, hogy valóban szívünkön hordozzuk egymás sorsát. Én, ki a szenvedőnek nyomora felől személyesen győződtem meg, a gyűjtést 5 (öt) frttal nyitom meg. M.-Palaska, 1887. decz. 3. Máthé János okl. tanító, mint a „Mocsi tanítói fiókkör“ elnöke. Nyomorban sinlődő kartársunk részére eddig a következő adományok folytak be: Paal Ferencz 1 frt. Fazakas József 1 frt. Molnár József 50 kr. Dr. Koch Ferencz 50 kr. Benedek Samu 50 kr. Sárdi István 50 kr. Boér Gergely 40 kr. Kiss Sándor 1 frt. Czirják Albert 1 frt.

TARTALOM: Testületi- és társadalmi feladataink. *Dorsák Gyula*

— A sympathikus érzelmek paedagogiai fontossága és mivelése. *Keményfi Katinka.* — Iskolalátogatás és iskolafelügyelés. *Pap György.* — Titkári jelentés. — Tárca. *Bournáz János.* — Eötvös alap. — Egyesületi élet. — Irodalom. — Vegyesek.